

Interview: Lidy Peters

‘Begrijpend lezen is geen vak’

De begrijpend leesprestaties van Nederlandse leerlingen dalen. Het onderwijs heeft de opdracht het tij te keren. Betty van Dam, neerlandica, ex-schoolleider en oprichter van ontwikkel- en adviesbureau Need to Read, pleit al jaren voor het afschaffen van begrijpend lezen als geïsoleerd vak.

Interview

Tot 2016 behaalden Nederlandse tienjarigen nog hogere gemiddelde leesvaardigheidsscores dan leerlingen uit 21 andere westerse landen. Die voor-sprong is inmiddels tenietgedaan. Wat gaat er mis in het basisonderwijs?

‘Langere teksten zijn steeds meer uit den boze. In zaak-vakmethodes is geschreven informatie inmiddels tot een minimum beperkt. De informatie wordt via plaatjes en foto’s overgedragen en geschreven tekst staat in een kadertje met vooral enkelvoudige zinnen. Er worden geen goede functionele teksten meer gebruikt voor de kennisontwikkeling. Deze trend is in 1966 in gang gezet, toen de eerste methode voor begrijpend lezen op de basisschool geïntroduceerd werd: *Lees mee* van uitgeverij Malmberg. Sindsdien is begrijpend lezen een vak dat als belangrijk onderdeel van het curriculum wordt gezien. Het Cito begon in 1968 met de afname van toetsen op het gebied van begrijpend lezen. Als gevolg daarvan werden steeds meer methodes voor begrijpend lezen ontwikkeld. Leerlingen moeten vooral opdrachten maken om te

bewijzen dat ze een tekst begrijpen. Iets wat demotive-rend en frustrerend kan werken.’

Begrijpend lezen niet als geïsoleerd vak aanbieden; hoe ziet dat er in de praktijk uit?

‘Tekstbegrip komt tot stand onder een aantal voorwaar-den. Een fundamentele voorwaarde is de relevantie van het onderwerp. Een tekst is bijvoorbeeld relevant als deze gaat over een onderdeel van het curriculum, zoals de Tachtigjarige Oorlog. Of als de inhoud van de tekst leerlingen helpt hun mening te vormen, als basis voor discussie. Of omdat de inhoud past bij de interesse van de lezer. De teksten die basisschoolleerlingen voorgelegd krijgen, moeten relevant zijn om de inhoud. Ze moeten niet bedoeld zijn om een proeve van bekwaamheid in begrip af te leggen.

Het is belangrijk dat leraren bij iedere tekst die ze kin-deren voorleggen aangeven wat *the need to read* is. En met leerlingen in gesprek gaan over de inhoud, in plaats van over de leesstrategieën. Dat begint al tijdens het

voorlezen en aanvankelijk lezen. Leraren kunnen dan bijvoorbeeld voorspellende vragen, vergelijkingsvragen of inferentievragen stellen. Deze laatste gaan over wat er niet letterlijk staat, maar wat de lezer kan afleiden uit de tekst en op basis van eigen kennis en ervaring. Voor zover ik heb ervaren, gebeurt dat in de onderbouw veelvuldig. Er bestaat daar geen begrijpend-lezenprobleem. Dat ontstaat pas, zodra je begrijpend lezen op je rooster zet en er een vak van maakt. Maar begrijpend lezen is geen vak! Het is de opbrengst, ofwel het resultaat, van het feit dat kinderen teksten lezen die voor hen relevant, betekenisvol, zijn. “Begrijpend lezen” is sowieso een vreemde term. Je leest namelijk altijd om te begrijpen wat er staat.’

Wat moeten alle leraren weten over begrijpend lezen?

‘Leerlingen hebben de technische vaardigheid “lezen” met veel inzet verworven om geschreven informatie te verwerken. Het is aan leraren om te stimuleren dat zij vervolgens ook leren begrijpen wat ze lezen. Maar leraren weten niet meer goed hoe je dit doet.

Volgens Oakhill et al. (2015) moeten leraren gaan begrijpen dat het ontwikkelen van leesvaardigheid geen doel op zich is; het is een vaardigheid die mensen in staat stelt om de teksten die zij lezen te begrijpen, in relatie tot kennis over hun wereld. En om die kennis uit te breiden, bij te stellen en aan te passen.

Leraren moeten volgens Oakhill et al. (2015) ook de vaardigheid ontwikkelen om vragen te stellen op verschillende denkniveaus, zodat de leerlingen dieper moeten graven in de tekst en hun denkvermogen moeten activeren om bepaalde conclusies te kunnen trekken.’

Met wat voor teksten kun je het beste aan de slag gaan in de klas?

‘Grofweg zijn er twee soorten teksten: verhalende en informatieve. Verhalende teksten lees je voor je plezier. Informatieve teksten lees je om iets te leren, denk aan alle teksten binnen wereldoriëntatie of aan een handleiding. Of om iets uit te kunnen voeren, denk aan een recept. Ik pleit er altijd voor om verschillende soorten teksten op verschillende manieren en met een eigen didactiek te behandelen. Zo is de didactiek die je bij jeugdliteratuur inzet heel anders dan de didactiek bij functionele teksten.

Het is belangrijk dat leerlingen in aanraking komen met verschillende tekstsoorten en tekstvormen, zodat ze deze leren herkennen. En dat zij de functie van de tekst leren

Betty van Dam

bepalen. Wie heeft die tekst geschreven, waarvoor is deze bedoeld, wat wil de schrijver bereiken? Om vervolgens strategieën te leren inzetten om de tekst te kunnen koppelen aan hun leerdoel. Voorbeelden van zulke strategieën zijn: de inhoud van een tekst kunnen overzetten in een schema met bijvoorbeeld voor- en tegenargumenten. Of: een tijdsoverzicht maken van gebeurtenissen.’

Wat voor taak zie jij voor bijvoorbeeld de taalcoördinator en de intern begeleider/kwaliteitscoördinator?

‘Scholen moeten in kaart brengen hoe het met de kennis en vaardigheden van de teamleden staat. Gaan de teamleden uit van een bepaalde standaard? Hebben ze een gemeenschappelijke visie, gebruiken ze een bepaalde methodiek? Welke vaardigheden worden verwacht van leraren? En stemmen leraren hun leesonderwijs op elkaar af? Hoe verhoudt het aanvankelijk leesonderwijs zich tot het voortgezet lezen? Welke kennis is er op het gebied van het NT2 en meertalig onderwijs, als het gaat om lezen?

Om dit in kaart te brengen kunnen scholen bijvoorbeeld gebruikmaken van de gratis Taalonderwijsscan, te vinden via taalonderwijsscan.nl. Deze is ontwikkeld door schoolbesturen in de regio Schiedam, Vlaardingen en Maassluis, samen met deskundigen en met subsidie van de Gelijke Kansen Alliantie. Op basis van de resultaten van de scan komt het team onder meer te weten welke kennis ontbreekt. En welke vaardigheden wel/niet aanwezig zijn. En dan kan de taalcoördinator, samen met de ib/kc'er of andere professionals in de school, een plan maken om te werken aan het versterken van het leesaanbod.’

De literatuurlijst bij dit artikel vind je in de materialenbank op lbbo.nl.

Lidy Peters

Lidy Peter is redactielid van ‘Beter Begeleiden’ en auteur van het boek ‘Talen die de school in komen, kansen voor een multiculturele basisschool’. Zij begeleidt scholen met talige verbetertrajecten en is docent bij Academia University of Applied Sciences.